

modum S. Augustinus loquitur. S. AUG. in *Sent.* n. 31.

Alterum est, ut ad illud mature digneque suscipiendum hortetur; cum enim id contra graviore lapsus confirmet ac protegat, quibus juvenilis ætas magis quam alia subjecta est, merito in hac etiam ætate magis hoc remedium arripitur, quam in posteriorem ætatem differtur.

Tertium est, ut ad digne cooperandum huic Sacramento hortetur illis S. Pauli verbis: Labora sicut bonus miles Christi; II TIM. II, 5; eumque in finem sibi gratiam Sacramentalem Confirmationis a Spiritu Sancto dari imaginatur, illaque olim ad Judam Machabæum dicta verba repeti: Accipe Sanctum gladium, munus a Deo, in quo dejicias adversarios populi mei Israel. II MACH. ult. 16.

CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Ex occasione thematis: « Oleo sancto meo unxi eum; manus enim mea auxiliabuntur ei, et brachium meum confortabit eum. » PS. LXXXVIII, 21.

Potest effectum Confirmationis per comparisonem cum oleo explicari. Et 1. quidem ostendi, quod sicut oleum nutrit et augmentat corpus; ita hoc ipsum etiam hoc Sacramentum respectu animæ faciat. 2. Quod sicut oleum ea, quibus infunditur, nitida et splendida efficit; ita et hoc Sacramentum fidei lumen et splendorem in anima augeat. 3. Quod, sicut oleum corroborat corpus quod inungitur (unde olim athletæ oleo se ungebant); ita et anima per hoc Sacramentum ad pugnam spirituales roboratur. 4. Quod, sicut oleum unguuntur et creantur Reges; ita per oleum hujus Sacramenti Reges cœlestes, id est, veri ac perfecti Christiani, efficiuntur. Vide Marchant. in *Horto Pastorum*, tract. 3. Lect. 2.

Ex occasione thematis: « Sicut balsamum romanizans odorem dedi. » ECL. XXIV, 10.

Potest natura et effectus Chrismatism in hoc Sacramento adhiberi soliti ostendi. Et 1. quidem dici, quod Chrisma nihil aliud sit, quam oleum balsamo mixtum, et ideo a Christo pro materia hujus Sacramenti assumptum sit, ut intelligerent Fideles, quemadmodum ipsi per oleum nunc inunguntur in veros et perfectos Christianos, et ad hoc

gratiam copiosam accipiunt; ita ex sua parte ipsos cooperari debere, et vitæ ac honorum exemplorum odorem aliis relinquere. 2. Ostendatur, quam merito hic odor odori balsami comparetur, quia est odor valde suavis gratulæ Deo et hominibus: *Sans*, id est, a putredine peccati conservans; *penetrativus*, cum exempla magis quam verba penetrant, moveantque, ut adeo merito tales Christiani cum Apostolo dicere queant: Christi bonus odor sumus in omni loco. I COR. II, 13.

Ex occasione thematis: « Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum. » ACT. VIII, 13.

Explicari possunt effectus hujus Sacramenti per manus impositionem, dicique: 1. Quod manus imponatur, ut significetur, eos a Spiritu S. tanquam manu adversus hostes protegi. 2. Quod, sicut olim supra victimas manus imponebantur; ita etiam per hanc manuum impositionem Deo velut victimæ gratissimæ immolentur. 3. Quod a Deo quasi manu ducantur, et specialiter nunc regantur, velut veri ipsius servi. 4. Quod per hanc impositionem iterum reconciliantur Deo.

Ex occasione thematis: « Accipe Sanctum gladium, munus a Deo, in quo dejicias adversarios populi mei Israel. » MACH. ult. 16.

Potest primarius effectus hujus Sacramenti explicari, qui est, robor contra hostes fidei conferre. In prima ergo parte ostendatur, quam vere a Jobo dictum sit, militiam esse vitam hominis super terram, et quam periculosa sit hæc militia, utpote in qua pro animæ salute certatur; quem in finem potest Demon Nicanori Judeorum hosti comparari, qui summa superbierecetus, cogitaverat commune trophæum statuere de Juda. In secunda parte ostendatur, ab Ecclesia contra talem hostem, perinde ac olim Jude ab Jeremia, gladium offerri per Sacramentum Confirmationis, gladium vere *Sanctum* (cum non sit aliud, quam ipse Spiritus S. et gratia illius) vere *munus a Deo* præclarissimum (cum sit donum optimum et perfectum desursum descendens) in quo *omnes adversarii dejiciuntur*, (cum sit ille ipse, quo olim S. Michael Luciferum superavit dicens: Quis ut Deus?) ut adeo vere quisvis Christianus ad Deum et Ecclesiam accedens dicat cum Davide: Non est alter huic similis, da mihi eum.

Ex occasione thematis: « Ecce unxit te

Domini super hæreditatem suam in Principem. » I REG. XXI, 10.

Potest alius effectus Confirmationis explicari, scilicet Character impressus, per quem deputatur confirmatus in verum Dei servum, atque ideo Regem cœli, juxta commune illud dictum Ascetarum: Servire Deo, regnare est. In prima itaque parte ostendatur, quale sit hoc regnum pro quo confirmatus inungitur, quam longe excedens omnia regna mundi, sive dignitas, sive abundantia, sive potentia spectetur. In secunda ostendatur, quomodo hoc regnum per hujus Sacramenti unctionem conferatur. In tertia parte demonstratur, quanti hanc gratiam facere debeat quisvis Christianus, quod perinde ut olim Saul, et tot millibus hominum vera fide carentium electus sit, ut in Regem, et quidem talem ungeretur. Quantopere adeo studere debeat, ut personam suam digne sustineat.

Ex occasione thematis: « Manda, Deus, virtuti tue, confirma hoc, quod operatus es in nobis. » PS. LXVII, 25.

Explicari potest quidquid de hoc Sacramento quisvis Christiano sciendum est. Et in prima quidem parte ostendatur, quando, a quo et quem ob finem hoc Sacramentum institutum sit. In secunda ostendatur, quam convenienter hunc in finem omnes actiones et ceremonias in ejus administratione adhiberi solitæ, sint electæ, utpote quæ omnes robor animæ conferri solitum significant; nam *Oleum* indicat eum perinde ut pugilem inungi, et ad certamen præparari; *Signatio in fronte* per modum crucis facta, significat illum hac cruce contra hostes armari, illaque Ecclesie verba hostibus dici: Ecce crucem Domini, fugite partes adverse; *Alapa* indicat actualæ patientiam, qua confirmatus omnes adversitates pari alacritate ac tranquillitate accipere debet, qua nunc alapa ab Episcopo accipit. Excitentur proin auditores, ut beneficium hoc agnoscant, magni faciant, ardentur desiderent, et animo gratissimo amplectantur.

MISCELLANEA.

QUALITAS. — Quod Sponsa de Sponso dicit: Oleum effusum nomen tuum; CANT. V, 3. hoc pariter de nomine Christiani dici potest, cum vere talis a Chrismate, quod est oleum balsamo mixtum, dictus sit, atque

adeo ornari debeat, ut odorem bonæ vitæ et exempli undique a se effundat.

NECESSITAS. — Themistocles de Cretenisium duce, Theotide Orontho, dicebat Atheniensibus: Non timeat Theutidem, quia licet habet gladium ad jugulandum, non tamen habet cor ad evaginandum. Idem de Christianis baptizatis quidem, sed nondum confirmatis, dici potest. FAB. conc. VI in *Festo SS. Sim. et Judæ*, n. 1.

UTILITAS. — Triplicem Confirmationis effectum pulchre S. Apostolus his verbis indicavit: Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos, (qua unctione robor anime denotatur, qui et signavit nos, (character scilicet hujus Sacramenti) et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris (per gratiæ habitualis, aliorumque habituum supernaturalium infusionem). II COR. I, 21.

Sicut S. Petrus juveni, quem Simon Magus a morte excitare præsumperat, dixit: Si vivit, surgat, loquatur, ambulet; ita omnibus confirmatis dici potest: Si vivitis gratia Spiritus Sancti confirmati, surgite a tepore fidei ad fervorem; loquimini, fidem vestram publice predicando et defendendo; ambulate ut Catholici per viam mandatorum, et vocationem vestram dignis operibus certam facite.

AUCTORES.

Petrus Canisius, part. II, c. III.

Jacobus March. in *Horto Pastor.* tr. III.

Philippus D'Outreman, in *Pædagogico Christiano*, p. I, c. 1, § 1.

Antonius Daurolfius, in *Catechismo Historiali*, c. v.

Matthias Faber, conc. VI, in *Festo SS. Simonis et Judæ*, et conc. VI, in *Fer. III, Pent.* Item, in *Auctorio*, them. III, in *Festo Pent.* et them. IV, in *Fer. II, Pent.*

CONSCIENCIA.

QUOD ESSENTIAM.

DEFINITIO. — Est dictamen rationis, sive actus intellectus, quo judicamus aliquid hic et nunc agendum vel omitendum esse,

vel fuisse. EUSEB. I I, tr. I, c. 1. Hinc a S. Chrysostomo vocatur Codex, in quo quotidiana hominum peccata scribuntur. S. CHRYSOSTOMUS, in *Psal.* Hugo vero ait esse idem ac *cordis conscientiam*; cor enim et se, et alia novit. Et quando se novit, vocatur *conscientia*, quando vero alia novit, *scientia* appellatur.

DIVISIO. — Quintuplex a Theologis assignatur: 1. *Recta*, quæ vere docet, quid agendum vel omittendum sit. 2. *Erronea*, quæ falso docet, quid agendum vel omittendum sit, et iterum in culpabiliter, et inculpabiliter erroneam subdividitur. 3. *Probabilis*, quæ ex duobus contradictoriis utrumque licite fieri posse dicitur. 4. *Dubia*, quæ quid hic et nunc agendum sit, resolvere se non potest. 5. *Scrupsulosa*, quæ vane apprehendit periculum peccati, ubi non est. Sed recte moment idem Theologi, nec hanc, nec erroneam, ac dubiam, conscientiam proprie posse hoc nomine appellari, sed umbras potius esse conscientiam, cum conscientia detur ad voluntatem dirigendam, nulla autem earum id proprie prestat.

Rectius ergo ab Ascetis in *Bonom* et *Malam* dividitur. Quarum prior est, quæ bene aliquid actum esse dicitur; posterior, quæ male factorum arguit. De quibus Deus Caino dixit: Nonne si bene egeris, recipies? Si autem male, satim in foribus, peccatum tuum aderit, cor scilicet fodicans? GEN. IV, 7.

EX S. SCRIPTURA.

QUALITAS. — Esto consentiens Adversario tuo cito, dum es in via; ne forte tradat te Adversarius Judici, et Iudex tradat te Ministro, et in carcerem mittaris. MATTII. v, 26.

Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. PS. IV, 5.

Gentes ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. ROM. II, 15.

In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ, hoc enim est conservatio mandatorum. ECCL. XXXII, 27.

CONSCIENTIA BONA. — Beatus, qui non est lapsus verbo ex ore suo, et non est stimulatus in tristitia delicti. ECCL. XIV, 1.

Carissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quicquid petierimus, accipiemus ab eo. I JOAN. III, 21.

Omnes dies pauperis mali: secura mens quasi iuge convivium. PROV. XV, 15.

Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ, quod in simplicitate cordis, et sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo. II COR. I, 12.

Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia. ECCL. XIII, 30.

Non est oblectamentum super cordis gaudium. *Ibid.* XXX, 17.

CONSCIENTIA MALA. — Die ac nocte gravata est super me manus tua, conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. PS. XXXI, 4.

Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis; semper enim præsumit sæva, perturbata conscientia. SAP. XIII, 21.

Quid faciam tibi, o custos hominum? Quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihi metipsum gravis? JOB. VII, 20.

Sonitus terroris semper in auribus illius; et cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. JOB. XV, 21.

Fugit impius nemine persequente; justus autem quasi leo confidens absque terrore erit. PROV. XVIII, 1.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper. PS. I, 4.

Dabit tibi Dominus cor pavidum, et deficientes oculos, et animam consumptam morere; et erit vita tua quasi pendens ante te. DEUT. XVIII, 66.

Vermis eorum non moritur. MARC. VIII, 44.

EX SS. PATRIBUS.

QUALITAS. — Quantumlibet quis ad vitiorum profunda corruerit, animi iudicium nunquam corrumpitur, atque inviolabile perstat, nullusque est, qui, dum operatur malum, bonum id esse putet, sed occasiones fingit, et omnia facit; cæterum ille, etsi verbis fortassis crimen diluat, conscientiam tamen ipse suam effugere nequaquam poterit. S. CHRYS. hom. v, in *post epist. ad Tim.* Nullus preterat, quod ignorans virtutem negligat, vel quod non habeat aliquem vite duces et demonstratorem. Sufficientem enim magistrum habemus conscientiam. Et fieri non potest, ut quis illo adjuvamento privetur. Nam simul cum formatione hominis, implantata est scientia faciendorum et non faciendorum. *Idem*, hom. lvi, in *Gen.*

Conscientia domesticum et verum tribunal. S. GREG. NAZ.

Humana iudicia potest subterfugere male agens, sed non iudicium conscientie. S. GREG. MAGN. I. XXVII, *Mor.* c. XVII.

Humana conscientia semper in lubrico est. S. GREG. XI, *Moral.*

Conscientia semper manet accusatrix. *Ibid.*

Conscientia delictorum est maxima omnium afflictio. *Idem*, *sup.* PS. VII.

Conscientia incorruptus iudex est. *Idem*, *super Gen.* hom. XVII.

NECESSITAS. — Duo tibi sunt necessaria, conscientia et fama; conscientia propter Deum, fama propter proximum. S. AMBR. in *Ep. ad Const.*

In omne quod dicitur, tacite semper debemus recurrere ad mentem, et interiorum testem et iudicem requirere. S. GREG. *super Ezech.* hom. IX.

UTILITAS. — Felix conscientia, quæ afflictionis tempore honorum operum recordatur! Beati enim mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. S. HIER. I XI, *Comm.*

Tranquilla conscientia est, quæ est omnibus dulcis, nullis gravis; utens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad benevolentiam, quibus potest ad beneficentiam; cui Deus nec sua peccata imputat, quia non fecit, nec aliena, quia non approbavit, nec negligentiam, quia non tacuit, nec superbiam, quia in unitate permansit. HUGO, I II, *de Anima* c. IX.

Conscientia bona titulus est Religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus et clausus, et in die iudicii aperendus. *Ibidem.*

Benevolens Deus ejusmodi nobis accusatorem assistere voluit, ut nunquam soli relinquamus; sed indesinenter ille congregans clamet, et penam exigat delictorum. S. CHRYS. hom. XX, in *Gen.*

Est conscientia quasi candela accensa, quam posuit Dominus in medio cordis nostri, ut pateant ea, quæ in eo sunt contenta, unde *Psalmus* ait: « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. » S. BERN. *Sent.* t. II, ser. LII, a. 1, c. II.

Conscientia bona coram Deo sufficit. S. ANSELM. *sup. Ep. ad Cor.*

Tranquillitate conscientie nihil excoigitari beatus potest. S. AUG. *de Civ. Dei.*

JUCUNDITAS. — Festa non multitudo conventium facere solet, sed virtus; non sumptuosus vestitus, sed pietatis ornatus; non mense dapsilitas, sed animæ cura. Maximum enim festum est conscientia bona. Qui enim vivit in iustitia et operibus bonis, qui vero in peccato et malitia degit, multorum malorum sibi met conscientis, etiam cum maxime festum est, festo caret quam maxime. S. CHRYS. in *hom. de Fest.*

Lectulus respersus floribus bona conscientia est, bonis referta operibus. S. BERN. s. XLVII, in *Cant.*

Quis puritate et simplicitate pectoris dulcior fructus? Quis cibis suavior, quam is, quem animus bene sibi conscientis et mens innocens, epulatur? S. AMBR. in *Ps.* XLVIII.

Animi tranquillitatem et lætitiarum non principatus magnitudo, non pecuniarum copia, non potentia tumor, non corporis fortitudo, non mense sumptus, non vestium ornatus, non aliud quippiam rerum humanarum afferre consuevit, præterquam conscientia bona, quam certe qui puram habet, ut pannosus sit, ut cum fame luctetur; tamen tranquillior beatorumque est iis, qui inter delicias degunt. S. CHRYS. hom. I, in *Ep. ad Rom.*

O conscientia sancta, in terra adhuc es, et in cælo habitas! Gaude, o anima sancta, sancta conscientia decorata! S. AUG. s. x, *ad FF.*

Non secundum forensæ abundantiam æstimanda est beatitudo singulorum, sed secundum interiorem conscientiam, quæ innocentiæ et flagitiosorum merita discernit, vera atque incorrupta penarum, præmiorumque arbitra. S. AMBR. l. I, *Off.* c. XII.

Nihil bona conscientia suavius; et si vultis hoc discere, hinc migraturum interrogemus, et commonefacientes laute mense, quæ quondam oblectabatur, et honoris, et gloriæ, et honorum operum, quæ unquam fecit, rogemus, in quibus magis exulset? Et in illis quidem videbimus erubescerentem, in his vero gesticentem. Tunc maxime capies et sapiens verissimum illud Sapientis: « Secura mens quasi iuge convivium, » cum omnes cibi desipiant, omnia humana fastidies. S. CHRYS. hom. XXXII.

Bona conscientia secura erit, cum corpus morietur. Secura, cum anima coram Deo presentabitur; secura, cum utrumque in die

judicii ante tribunal terrificum justi Judicis statuetur; futuræ benedictionis non est utilis remedium, nec certius testimonium bona conscientia. S. BERN. xiii *de Inter.*

O felix conscientia puritas! O felix sancta conscientia jucunditas, quæ vermem interiorum excludis, quæ a carcere doloris liberat rationem, quæ ab omni immunditia purgas mentem. O mens sancta, O Paradisus deliciarum, variis bonorum operum virgultis consita, variisque virtutum floribus purpurata, et suaviter cælesti gratia irrigata! Hæc est, Fratres mei, Paradisus, in quo plantatur lignum vite et cælestis sapientiæ; hæc est, thalamus Dei, palatium Christi, habitaculum Sancti Spiritus; hæc est thronus Salomonis, lectulus Sponsi cælestis, in quo ipsa conscientia bona optime delectatur, et requiescit cum Sponso suo. S. BERN. s. x, ad FF. in *Erem.*

Quid dicitis, quid in corde dulcius, quid in terra quietius est et securius bona conscientia? Damna rerum non metuit, non verborum contumelias, non corporis cruciatu, quæ et ipsa morte magis erigitur, quam deprimitur. Idem, in *l. de Consol.*

Tu, qui veram requiem quaeris, etiam hie eam inter amarissimas vite hujus molestias suavem gustabis, si ejus, qui eam promisit, præcepta dilexeris. Cito enim senties dulciores fructus esse justitiæ, quam iniquitatis, et verius ac jucundius gaudebis de bona conscientia inter molestias, quam de mala inter delicias. S. AUG. *de Catechiz. rud.*

CONSCIENTIA MALA. — Inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla est major tribulatio, quam conscientia delictorum. Namque si ibi vulnus non sit, sanumque sit intus hominis, quod conscientia vocatur, ubicumque aliquid passus fuerit tribulationis, illuc confugiet, et ibi inveniet Deum. Si autem ibi requies non est, propter abundantiam iniquitatis, quoniam et ibi Deus non est, quid facturus est homo? Quo confugiet, cum coeperit pati tribulationes? S. AUG. in *Ps.* xlv.

Quisquis malus est, male secum est, torqueatur, necesse est, sibi ipsi tormentum est, ipse est enim poena sua, quem torquet conscientia sua. Fugit ab inimico, quo potuerit; a se quo fuget? Idem, in *Ps.* xxxvii.

Jussisti, Domine, et vere sic est; ut poena sibi ipsi sit omnis inordinatus animus. Idem, l. IV, *Confess.*

Quæ poena gravior, quam interioris vul-

nus conscientia? Nonne hoc magis fugendum, quam mors, dispendium, exilium, debilitas, dolor? S. AMBR. *de Offic.*

Infernus quidam et carcer animæ rea conscientia est. S. BERN. s. xxv, in *Cant.*

Explicat mihi istius conscientiam, et videbis intus gravem peccatorum tumultum, jugem metum, tempestatem, turbationem; videbis velut in curia mentem ad thronum conscientia conscendisse regalem et tanquam Judicem quempiam sedentem et cogitationes loco carnicum adhibentem, in equoleo suspendentem, lateraque conscientia radentem unguis, etc. S. CHRYS., conc. i, *de Laz.*

Amplius suis suspitionibus affligitur impius, quam alienis perique verberibus, majoresque vibices vulnerum in ejus animo sunt, quam in eorum corpore, qui ab aliis verberantur. S. AMBR. *de Jacob*, tr. IV, l. II, c. vi.

Quo confugiet (homo male conscientia) cum coeperit pati tribulationes? Fugiet ab agro ad civitatem, a publico ad domum, a domo ad cubiculum, et sequitur tribulatio. A cubiculo jam quo fugiat non habet, nisi interius ad cubile suum. Porro si ibi tumultus est, si fumus iniquitatis, si flamma sceleris, non illuc potest confugere, pellitur enim inde, et cum inde pellitur, a se ipso pellitur. Et ecce hostem suum invenit, quo confugerat, se ipsum quo fugiturus est? Quocumque fugerit, se talem trahit post se, et quocumque talem traxerit se, cruciat se; sed a seipso sunt tribulationes, quæ inveniunt hominem nimis, acerbiores enim non sunt; tantosunt acerbiores, quanto sunt interiores. S. AUG. *apud Nyss.* § 5, *de Proditore Juda.*

Habet occultos conscientia carnifices, quia magis lancinant et torquent vitia, quam cruces, quam verbera, quam tormenta. LATINUS PACATUS, in *Cant.*

Ipsa, quæ videtur, etiam dum vivunt, impiorum requies in inferno est. S. AMBR. in *Ps.* xlv.

Unusquisque peccatis flagellatur, gravia enim delictorum pondera, gravia criminum verbera, sicut onus gravant grave, et infligunt animæ cruciatu. S. AMBR. in *Ps.* civ.

Scortator, adulter, aut fur, non modo eum accusatur ipse; verum etiam eum audit alios eadem ausos accusare, ipse sibi videtur flagris cædi; alius quidem vocatur in jus, hie vere flagellatur. S. CHRYS. conc. IV, *de Laz.*

Talis est peccantium consuetudo, omnia

suspecta habent, umbras tremunt, omnem strepitum timent, et quemque existimant contra se venire; et aliis alia disserentibus, sibi ipsis conscii, cogitant illos de se sermocinari; talis res peccatum est, nullo arguente prodit, nullo accusante condemnat, pavidum facit et timidum peccatorem. S. CHRYS., hom. xviii, *ad Pop.*

Vermis est conscientia remorsus, qui dicitur vermis in quantum oritur ex putredine peccati, et animum affligit. Vermis est, ait Ambrosius, eo quod irrationabilia animæ peccata mentem rei, sensumque compungunt, et quadam exedunt viscera conscientia; quæ tanquam vermes ex iniquoque nascuntur, tanquam ex corpore peccatoris. S. TH. in IV, dist. L, q. xi.

Qui committit adulterium, etiamsi milies fuerit dives, etiamsi nullum habeat accusatorem, non desinit tamen se intus accusare. S. CHRYS. conc. i, *de Laz.* Et voluptas quidem temporaria est, dolor vero perpetuus, timor undique ac tremor, suspicio et anxietas. S. AUG. in *Ps.* ci. Angulos metuit, umbras ipsas formidat, suos ipsius famulos conscios, inscios, illam ipsam, quam corruptit, et virum, quem affectu contumelia. S. CHRYS. *sup. Ep. ad Heb.* hom. xviii.

Conscientia mala bene sperare non potest. S. AUG. *Solitio.*

Conscientia mala oculum perturbat. S. CHRYS. *sup. Ep. ad Heb.* hom. xviii.

Nulla poena gravior est poena conscientia. Vis autem nunquam esse tristis? Bene vive! S. AUG. *Solitio.*

EX LIBELLO DE IMITATIONE CHRISTI.

Non est vera libertas, nec bona lætitia, nisi in timore Dei cum bona conscientia. Lib. I, c. xxi, § 2.

Felix, qui a se abdicat, quidquid conscientiam maculare potest. Ibid.

Duabus aliis homo sublevatur a terrenis, simplicitate scilicet et puritate. Simplicitas debet esse in intentione, puritas in affectione. L. II, c. iv, § 1.

Cor purum penetrat cælum et infernum. Ibid., § 2.

Si est gaudium in mundo, hoc utique possidet puri cordis homo. Et si est alieubi tribulatio et angustia, hoc melius novit mala conscientia. Ibid.

Gloria boni hominis, testimonium bonæ conscientia. L. II, c. vi, § 1.

Habe bonam conscientiam, et semper habebis lætitiã. Ibid.

Bona conscientia valde multa potest portare, et valde læta est inter adversa. Mala conscientia semper timida est et inquietã. Ibid.

Bonorum gloria in conscientia eorum, et non in ore hominum. Ibid. § 2.

Oportet te esse mundum, et purum cor ad Deum gerere, si vis vacare, et videre quam suavis sit Dominus. L. II, c. viii, § 5.

EXEMPLA CATHOLICA EXTERNA.

CONSCIENTIA BONA. — S. Augustinus dicere solebat: Senti de Augustino, quod libet; sola me conscientia in Dei oculis non accuset. S. AUG. c. 1, *cont. Secundin. Hæret.*

S. Hilariion interrogatus a latronibus, quid faceret, si latrones ad ipsum venirent? respondit: Nudus latrones non timet. Cumque illi dicerent: Atqui occidi potes. Subjecit ille: Possom, sed ideo latrones non timeo, quia mori paratus sum. Moriens vero sic animam alloentus est: Egrederere, quid times? Egrederere, anima mea. Septuaginta annis servisti Deo, et mori times? S. HIER. in *Vit.*

S. Ægidius, comes S. Francis, dicere solebat: Licet lapides et saxa de cælo pluerit Dominus, non nocebunt nobis, si tales fuerimus, quales nos ille requirit. FAB. conc. iv, in *Dom. post. Ep.*

S. Tiburtius a Fabio Christo abnegare, aut gravia tormenta expectare jussus, intrepide respondit: Decerne quod lubet. Omnis nobis vilis est poena, ubi pura est comes conscientia. Ibid.

S. Martinus, in agone Dæmonem conspiciens, dixit: Quid hic adstas, cruenta bestia? Nihil in me funesti reperies. SERLIPTUS, in *Vita.*

Ezechias Rex, accepta mortis sententia, ad Dominum dicebat: Memento, quasso, quomodo ambulaverim coram te in veritate et corde perfecto, et quod placitum est coram te, fecerim. IV, REG. xx.

Samuel, regnum Sauli cedens, ad populum dixit: Loquimini de me coram Domino, et coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum; si quempiam calumniatus sum; si oppressi aliquem; si de manu cujusquam munus accepi. I REG. xii.

Vidi ego, inquit Thomas Cantipratanus,

Lovanii Ordinis nostris fratrem, Servatium nomine, dilectum valde mihi et amicum familiarem; de illo beatissimo viro fratres, qui triginta quinque annos illi convixerant, testati sunt eum omni hoc tempore ita pacifice vixisse, ut neminem unquam vel leviter commoverit, aut perturbavit; humilitatis et mansuetudinis tanta fuit, quantæ unquam hominem meminim me vidisse. Hic ad extrema deductus, cum a fratre quodam rogaretur, ut sibi statum pacis suæ conscientia exponeret, dixit humiliter et devote: Pax certa et firma est inter me et nostræ salutis Auctorem, nec ullo modo diutius ab ejus contemplatione frustrabor. Atque ita in pace æterna requievit. TH. CANT. *apud Engely. 3. Fer. Pasch.*

CONSCIENTIA MALA. — Memorabile est quod Abbas Sabbathius narravit: Sicarius a patrala per summam immanitatem innocentis pueri cæde, meliori radio a Deo illustratus, suo scelus occultum melius expiaret, Religiosa vite rigorem ac habitum ab Abbate Zosimo petit, et impetravit; jamque per omnes severioris disciplinæ gradus, magnis passibus ad virtutem gradiebatur, cum ecce scelus semper animo obversans, exturbat hominem e monasterio; pueri enim voces semper in auribus ejus insonare illud videbantur: *Cur me occidisti?* nec sinebant, ut auctor ait, una hora conquirere; quare semper tremens ac pavens, tanti cruciatus impatiens, e monasterio excessit, urbem ingressus Diospolim, in carcerem conjicitur et capite plexus est. Adeo nusquam securum latet scelus. *Pratum Spir. c. LXVI.*

Annis ab hinc multis, vir locuples ac potens facinus quoddam admiserat quod prodere et Confessarii auribus committere, morte et damnatione pejus decebat; agitata tamen mens hominem, et conscientia ad virus evomendum extimulabat. Inaudierat forte Antuerpiæ pro concione, neminem teneri ea peccata confiteri, quæ memoria exciderant; hinc nihil non molitus, ut peccatum illud e memoria proscriberet. Ivit per varia voluptatum genera, scelera sceleribus accumulans, vel ut antiquum illud obrueret, vel ut novis conscientia tumultibus vetus ille tumultus, quasi clavus elavo pelleretur. Sed frustra omnia. Abit in externas regiones, quasi seipsum relicturus esset in Belgio; sed celum, non animum mutat, qui trans mare currit. Igitur animum fluctuantem ad studia appellat quæ totum hominem petunt, ut sunt

Mathematicæ, Astrologiæ, et his affines disciplinæ; sed et hæc frustra. Audit tandem peccata contritione deleri, et ad opera bona, tanquam ad sacram anchoram confugit, dormit in cinere et cilicio, multa in pauperes erogat; nec sic animus conquiescit. Quid agat? Quo portu fluctuantis animi jactatio desæviet? Non alio, quam fœdæ mortis interitu. Itaque rhedam conscendit, domum, quam funestæ tragediæ locum designarat, reperit; occurrit de via e nostris Patribus unus aliquis, quem ex rheda conspicuus, rogat, ut currum conscenderet, vincitque recusantem importunitate. Pater de Deo, divinisque rebus sermonem iniecit, et inter cætera ad Confessionem dilapsus est; tetigit ea hominis ulcus, qui stomachabundus:

Quid ais? inquit. Unde me nosti? Cui Pater: Nusquam, inquit, te vidi; sed nos de more ejusmodi sermones miscere solemus, et si qua in re ope mea eges, presto sum. Juveris, inquit ille, sed quid si confiteri renuam? Raptus Pater cedendum tempori, pio dolo hominem capit, spondetque, se missa confessione remedium allaturum. Arripit ille conditionem, ad acerba quæque se abijcit. Pater, cum domum appulisset, jubet epulum instrui, et se hilaritati dare, quæ maxime agebat, nocte illa decretoria. Postridie quædam puncta ruminanda dedit, ad excitandum in Deum fiduciam; tum examen conscientia, non ut confiteatur, sed ut in memoriam reducat, et de singulis doleat, denique in vicinam silvam educit, rogatque, num bene conscientiam discussisset, et ne quid forte præterisset, quaerit ex illo quædam, per atrociam quæque dilabitur; tandem illud ipsum, quod angebat, attingit, ubi perturbatur miser: Et illud? Illud (inquit) est trulentum, infandum, quod eloqui non audeo. Tum Pater: Jam, inquit, confessus es, neque pluribus opus, nisi ut cætera prodas. Fecit, et onere illo levatus animi quietem invenit. CROMBERGUS, l. II, de *Stud. perf.*, c. II.

Ludovicus Severus, ex Bojorum sanguine princeps, Mariæ conjugis suæ litteras Ruchoni aulico scriptas, per tabellarii errorem, domo absens, intercepti, sed cum epistolæ sententiam non assequeretur (ut est maligna suspicio) cepit de fide uxoris dubitare, et credere ausam facinus, sed cum epistolæ cogitaret. Itaque internuntius et lato litteratur, velut leno, primo obtruncatus; deinde ubi Donavermam urbem suam rediit, etiam præfectum arcis, flagitii suspectum, per satelli-

tem mandat jugulari; tum matronam aule præsidem, quasi sceleris consciam, ex turris arce præcipitari imperavit. Sed, o barbarum facinus! his quatuor funeribus, ipsa Maria integerrima Princeps, quintum accessit. Imperio conjugis vere severi, caput manu carnificis illi amputatum. Sed prima statim a cæde nocte Ludovicus a Mariæ manibus adeo exagitatus fuit, ut cum barba florente, et juvenili decoraque coma cubitum se contulisset, una nocte ita incanuerit, ut mane senem septuagenarium referret; in quem merito quadrat illud Poetæ Martialis:

O nox quam longa est, que facit, una senem.

DREXEL, in *Rogo Dama.* c. II.

Adam ubi audivit vocem Domini deambulans in Paradiso, mox conscientia urgente timere cepit, et abscondere sese. GEN. III, 8.

Cain, occiso fratre, agnovit scelus, dixitque: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear. Ecce eijcis me hodie a facie terræ, et a facie tua abscondar, et ero vagus, et profugus in terra; sed quid si confiteri renuam? Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear. Ecce eijcis me hodie a facie terræ, et a facie tua abscondar, et ero vagus, et profugus in terra; sed quid si confiteri renuam? Raptus Pater cedendum tempori, pio dolo hominem capit, spondetque, se missa confessione remedium allaturum. Arripit ille conditionem, ad acerba quæque se abijcit. Pater, cum domum appulisset, jubet epulum instrui, et se hilaritati dare, quæ maxime agebat, nocte illa decretoria. Postridie quædam puncta ruminanda dedit, ad excitandum in Deum fiduciam; tum examen conscientia, non ut confiteatur, sed ut in memoriam reducat, et de singulis doleat, denique in vicinam silvam educit, rogatque, num bene conscientiam discussisset, et ne quid forte præterisset, quaerit ex illo quædam, per atrociam quæque dilabitur; tandem illud ipsum, quod angebat, attingit, ubi perturbatur miser: Et illud? Illud (inquit) est trulentum, infandum, quod eloqui non audeo. Tum Pater: Jam, inquit, confessus es, neque pluribus opus, nisi ut cætera prodas. Fecit, et onere illo levatus animi quietem invenit. CROMBERGUS, l. II, de *Stud. perf.*, c. II.

Frates Josephi, in angustiis constituti, ad se invicem dixerunt: Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntibus angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, et non audivimus; idcirco venit super nos hæc tribulatio. GEN. XLII, 21.

Miles quidam, ostenso sibi a duobus Angelis libello bonorum operum, et postea ingenti libro scelerum a Dæmonibus proposito, cum a Rege Angliæ ad penitentiam incitaretur, negavit id fieri posse, quia pessimam conscientiam præ oculis certus haberet. DAUROLT. c. v, tit. XXXVI, ex. I.

EXEMPLA DOMESTICA.

S. Franciscus Xaverius tam teneræ erat conscientia, ut per totam hyemem confessus, materiam peccati venialis non afferret. LANCIZ. opusc. III, n. 47.

S. Aloysius adeo studebat mundam servare conscientiam, ut non modo alii, sed nec ipse quidem reperire quid posset quod peccati venialis speciem haberet. VIT. l. II, c. x.

C. Bellarminus tantopere custodiebat puritatem mentis, ut ipse fassus sit, se per totos septuaginta novem annos, quibus vixit, deliberate non peccasse. LANCIZ. l. III.

P. Ludovicus de Ponte et P. Jacobus Rhem voto se obstrinxerunt, quod numquam

conscientiam suam deliberate admissis peccato maculaturi essent.

P. Bernardinus Realius ordinarie antiqua dumtaxat peccata in confessione enarrabat. Id. opusc. xxx, n. 31.

Ciccoctus, coadjutor, dicebat suo Patri spirituali confessionem suam annuam ab hebdomaria non differre, nec plura se peccata committere.

EXEMPLA PROFANA.

Herodes, conscientia scelerum urgente, S. Joannem Baptistam et vivum, et mortuum timebat, velut reprehensorem criminum. MARC. VI.

Agis ab ephoro interrogatus, num etiam poneret eorum, quæ gessisset? impavide respondit: Nequaquam ponet, cum sciam, me prudentiam cum honestate semper conjunxisse; nullam enim aliam ob causam nunc ad supplicium duor. PLUTARC. in *Lacon.* in *Apoph.*

Drusus, cum faber murarius promitteret, se quinque talentorum mercede effecturum, se domus illius ullius prospectui pateret, respondit: Quin immo decem tibi talenta dabo, si talem facias, ut omnium prospectui pateat. Id. lib. VI, *Apoph.*

Perinax Imperator admonitus, ut a conjuratis sibi caveret, respondit, nequaquam sibi ullius mali conscium esse, atque adeo opus non esse, ut contra Imperatorum Majestatem, et anteaquam vitam, latebris aut fuga vite suæ consulat. HEROD. l. II.

Theodorius, Rex Gothorum, cum Symmachum innocentem occidisset, et paulo post caput magni piscis appositum in mensa fuisset, visum ei est caput dicti Sancti apparere, ideoque, concito gradu in cubiculum secedens, deiecit, et paulo post mortuus est. Antiochus, morbo percutus, dixit: Nunc reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem. Cognovi ergo, quia propterea me invenerat mala ista; et ecce pereo tristitia magna in terra aliena. I, MACH. VI.

Nero, ob cædem Matris, crebro dicebat, se specie materna exagitari, verberibus Furiarum et tædiis ardentibus; et ab Octavia et Matre in artissimas tenebras trahi. SUETON. c. VI, in *Neron.*

Dionysius, Syracusanus Rex, metu patrum scelerum adeo omnibus diffidebat, ut barbam non ferro, sed ardentibus nucum

putaminibus per filias sibi imminui curaret. In lectum vero, lata fossa cinetum, per ligneum pontem se recepit, appositis nihilominus foris custodibus. VAL. MAX. l. c. XIV.

Caligula, ob innumera flagitia sua, tanto metu fuerat occupatus, ut noctu vix tribus horis, et his ipsis inquiete dormiret, ad minimum tonitru caput obvolveret, ad majora vero se omnino sub lecto absconderet. SUTTON, c. L et LI.

Bessus, apud Plutarcum, cum patrem obruncasset, diuque scelus clam fuisset, ad cenam vocatus nidum hirundinum hasta deiecit; rogatus a presentibus de insolentia facti: Non auditis, inquit, hirundines falsa de me vociferari et testari me esse interfectorem. Mirati, qui aderant, hunc sermonem ad Regem detulerunt. Bessus captus et sceleris convictus, poenas luit. ENGELER. p. 2, Jac. Ev. fol. 120.

SIMILITUDINES.

Conscientia bona.

QUALITAS. — Sicut umbra corpora, sic peccata sequuntur animas, et manifestas facinorum representant imagines. LANGIUS, in *Polyan. V. eod.*

Sicut bonus medicus non cessat sua medicamenta apponere, et si semel depellatur, neque sie desistit, sed continuam curam gerit; sic hoc etiam conscientie opus est, ut jugiter memoriam ingerat, nec permittat unquam in factorum oblivionem nos venire, sed ob oculos proponat, ut vel hæc ratione nos tardiores faciat, ne in eadem peccata prolabamur. S. CHRYS. hom. XXVII, in c. III, Gen.

UTILITAS. — Sicut scintilla in magnum dejecta profundum statim extinguitur; sic omnis tristitia superabundantia in bonam missa conscientiam facile extinguitur. S. CHRYS. hom. XXV, de *Via Rect.*

Sicut ericius in globum convolutus, in medio canum securus est; sic bona conscientia in omnibus adversitatibus quæta ac tranquilla est. FAB. conc. VI, in *Dom. IV, post. Ep.*

JUCUNDITAS. — Sicut nepenthes herba addita poculis, omnem discutit tristitiam; ita mens bona. PLUTAR. in *Mor.*

Sicut arborem, quam florere vides, colligi subterraneo succo animari, sique red-

dere in superficie, quod radice continetur; sic hominum vultus magna hilaritate decoratur, si visceribus sanis nullius gravamen sentiat læsionis. CASSIAN. l. II, epist.

Sicut in laboribus pressi, in lecto quiescentes reficiuntur; ita dum munitio hujus adversitatis premitur, in bona conscientia interius delectamur.

Sicut qui in cubili cubat, requiescit et suaviter dormit; sic qui perfectus in Deo est, et qui crevit in virum perfectum, requiescit in Deo, tanquam cubile reputans divinam perfectionem, cubilis autem fulcra dicuntur virtutes. S. GREG. in *Ps. VI.*

CONSCIENTIA MALA. — Sicut mare tempestuosum et fervens, inquietum, turbulentum, subversivum est navigantium; sic homines pravi et impii semper turbulentum sunt corde, et animo inquieti. DION. CARTH. in *Isa. c. LVII, n. 58.*

Sicut ii, qui februnt, jactant se inquiete, lectum mutant; ita nos, qui fomitem mali circumferimus et telo affectuum percussimus, frustra illud motu et discursu sanare volumus. LIPSIUS, l. II, c. II, de *Constant.*

Sicut rivus, quocumque fluit, terram cavat; ita conscientia mala rodere occulte mentem non cessat. S. BERN. l. IV, de *Consid.*

Sicut cruciarii crucem ferre cogebantur, antequam in ea penderent; ita impii hic et ibi a conscientia torquentur. DREX. in *Dan. c. XXV, § 1.*

Sicut gravior ægrotare censentur, qui occulta tabe lente contabescunt, quam qui febrili aut alio morbo extinguntur; ita in graviore pena sunt improbi, qui tardo gradu ad æterna supplicia præparantur. *Ibid.*

Sicut Damocli, famulo Regis Dionysii, ad regale convivium sedenti gladius et seta equina super caput pendens omnem appetitum extinxit; ita timor vindictæ Divinæ imminens omnes delicias impiis fastidire facit. *Ibid.*

Sicut navis pondus non tam sentitur, dum in aquis trahitur, quam cum in litus deducitur; ita pondus peccatorum in hora mortis vehementius, quam reliquo vitæ tempore cognoscitur. FAB. conc. VII, in *Dom. II, Adv.*

Sicut ebrius, quando multum vini ingurgitat, nullum sentit a vino damnum, postea autem sentit, quale sit damnum; ita peccatum, donec consumetur, obtenebrat mentem, deinde vero conscientia exurgit, et quovis accusatore mentem gravius arrodit,

et monstrat absurditatem facti. S. CHRYS. in c. XXIV, Gen.

Sicut navarchus acum nauticam non observans, illico deviat; ita qui in actionibus conscientiam non attendit, graviter errat. FAB. l. I.

MOTIVA.

Ad conscientiam rectificandam.

Quia est Dux noster optimus Conscientia; si ergo duces itinerum non adeo necessario aut utilium, tam prompte et fideliter sequimur; quanto fidelius in itinere vitæ, a quo salus nostra pendet, conscientiam, velut a Deo datum ducem, sequi convenit.

Quia Consiliarius noster optimus est, quem si sequamur, peccare non possumus. An non ergo de hoc dictum nobis credamus: Sit tibi Consiliarius unus de mille? ECCL. VI, 6. Et iterum: Fili, sine consilio (hujus Consiliarii) nihil facias, et post factum non poenitebis. *Ibidem* XXII, 24.

Quia est optimus Pedagagus noster, de quo recte Seneca dixit: Nullum conscium seclerum tuorum magis timeris, quam temetipsum (id est, conscientiam tuam) alienum enim fugere potes, te nunquam. SENECA, l. de *Morib.*

Quia est Jdex noster severissimus, qui, ut supra ex S. Chrysostomo vidimus, statim tribunal ascendit post factum, et Accusatoris, Judicis, et Carnificis munere fungitur.

Quia est optimus noster Consolator, cum non sit oblectamentum super cordis gaudium, quod bona conscientia parit.

Quia etiam Advocatus noster optimus est, juxta illud S. Joannis: Carissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quicquid petierimus, accipiemus ab eo. I. JOAN. III.

MEDIA.

Ad conscientiam purificandam.

Accurata sensuum custodia, ut Salomon suscit dicens: Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. PROV. VI, 23.

Frequens discussio conscientia; ut enim aranei telas suas non suspendunt in locis, in quibus frequenter eas dissipari advertunt; ita nec Diabolus retia sua facile expandit

illis, a quibus ea statim notari et dissipari comperit.

Creber Confessionis usus; hæc enim scopa similis est, per quam omnes immunditiæ conscientiam maculantes auferuntur.

Considerare seipsam ut Templum et habitationem Dei. Quis enim ex hac consideratione non incitabitur ad omnes ab eo sordes arcendas?

Amor sincerus B. Virginis; cum enim hæc sit Mater purissima, minime sane patietur, ut ii, qui se dilectos illius filios profitentur, non pariter etiam purissimi evadant.

Prompta acceptio correctionis; sic enim maculas in vultu ostensas tam cito corrigimus; quanto magis animæ maculas cavebimus, si a fideli monitore fuerint demonstratæ?

ASCETICA.

De hac materia sequentia nosse debet Asceta: *Imprimis indicia variarum Conscientiarum, maxime vero bonarum et scrupularum.* Et bonæ quidem conscientia tria præcipue sunt indicia. 1. Agnoscere culpam, ubi non est, ut S. Gregorius dixit. 2. Errubescere ad publicationem sui peccati; nam ut Ambr. ait: Sicut lapis, si ad lapidem teratur, ignem excutit; ita etiam bona conscientia pudore succenditur, si renovetur illi suorum recordatio delictorum, et in ipsa meditatione exardescit ignis. S. AMBR. in *Ps. XXXVIII. 3.* Non subterfugere lucem; bona enim conscientia, teste Seneca, prodire vult et conspici, turbam advocat. SENECA, ep. 97.

Scrupulosæ vero indicia sunt sequentia: Timere in omnibus peccatum; perpetuo habere, quod sit agendum; assiduo et sine justa causa reflectere se super actiones et cogitationes; nolle acquiescere aliorum consiliis; ex levi apparentia mutare consilia.

Nosse debet utilem praxim, seipsam dirigendi juxta ductum suæ conscientie, quam quidem S. Gregorius sequentibus verbis breviter declaravit: In omni, quod dicitur, semper tacite recurrere debemus ad mentem, et interiorum testem ac Judicem requirere. Quis enim prodest, si omnes laudent, et conscientia accuset? Aut quid poterit obesse, si omnes derogent, et sola conscientia defendat? S. GREG. hom. *sup. Ezech.*

Nosse etiam debet utilem praxim alienas con-

scientias dirigendi, ita ut cuique se apte accommodet, et laxas quidem dextre cohibeat et restringat; anxias vero et scrupulosas aptis mediis suaviter et prædenter relaxet.

Nosse debet, cur conscientia bona tantam jucunditatem affert; quod quidem Sanctus Athanasius declarat, dum illa Psalmi 49, verba: « Exultabunt Sancti in gloria; lætabuntur in cubilibus suis » explicans, querit de qua gloria hic loquatur Sanctus Propheta, et quæ sint illa cubilia, in quibus tam festa gaudia, ac tam gaudiosa festa ducere Sancti feruntur. Respondet autem, gloriam, et cubilia, et penetralia, in quibus homines probi magnam capiunt voluptatem, esse virtutes, hæcque esse veram quietem et gloriam; nec enim in hac vita est major vel requies, vel gloria, quam illa bonæ conscientie; in somno namque virtutum suavissime et dormit, et respirat, qui integra conscientia constat. S. ATHAN. in Ps. cxl.

Aliam rationem assignat S. Chrysostomus dicens: « Etsi vitium habeat secum universum orbem, tamen omnium maxime imbecillum est; virtus autem, et si sola sit, est omnium potentissima; habet enim Deum secum stantem. Peccatum, quamvis totius mundi presidio munitum, perdebile est; virtus, licet inermis et nuda, validissima est, Deum adiutorem habens. Timens Deum, neminem præterea timet. S. CHRYS. in Ps. vii.

Nosse debet, unde inquietudo mala conscientie oriatur; cuius rationem assignans S. Augustinus: In cæteris, inquit, miseriis possumus ex Deo habere solatium et robur. At quando inter cruciatu conscientie abest Deus, qui est unica consolatio, non habet infelix peccator, quo recurrat, et propterea quocumque vadat, in quemcumque locum se recipiat, perterrefacit illum crudelis inimicus, conscientia propria, sicut ubique ardeat in ultricibus flammis tam molesta et inquietæ tribulationis. S. AUG. ps. vl.

CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Ex occasione thematis: « Et erat ipse in puppi super cervical dormiens. » MARC. iv, 38.

Potest conscientia bona huic cervicali comparari, et imprimis narrari ex Macrobio, quod Augustus Cæsar, cum multas noctes insomnes duxisset, audiens postea cujusdam

equitis romani, qui licet grandibus debitis oberatus, secure tamen dormiebat, supellectilem veadi, calcitram ejus sibi emi præceperit, dicens, miram illi vim ad conciliandum somnum inesse debere, cum homo tot debitis gravatus, tam suaviter tamen in ea dormierit. Subinferatur postea, Augustum forte non invenisse, quod quærebat; si quis tamen hoc cervical, in quo Christus dormiebat sibi compararet, certo suaviter et secure dormiturum et victurum; hoc enim cervical nil aliud esse quam bonam conscientiam, quæ est mollissimis plumis, id est, optimis operibus, impleta, et candidissimo linteo puritatis involuta; et ad securitissimum ac suavitate somni spiritualis, id est, quiete ac tranquillæ vitæ, conciliandam aptissima. Uti probari potest tum ex Sacra Scriptura dicente: Non contristabit justum, quidquid ei acciderit; Prov. xii, 21, tum ex SS. Patribus id ipsum confirmantibus, ut supra videre est; tum ratione (quod scilicet iste totum se voluntati divinæ committat, sine qua novit nihil sibi accidere posse; quidquid autem ipsa permittat, optimum sibi, summeque proficuum esse. Præterea etiam bono tali fruatur, quod nemo invito auferre queat) tum denique variis exemplis, tum sacris, tum profanis eorum, qui tam suaviter in hoc cervicali bonæ conscientie dormierunt. Vide Fabrum, conc. 6. in Dom. 4. post Epiph. fusiis de hac materia disserentem.

Ex occasione thematis: « Liberat animas testis fidelis. » PROV. xiv, 25.

Potest conscientia testi fideli comparari, ut quæ non modo de actibus omnibus hominis testetur, sed etiam, an boni vel mali sint indicet, et propterea laudet vel reprehendat, nec ullo medio se corrumpi aut perverti, aut expelli sinat, id quod variis exemplis ostendi potest. Unde merito hic testis dicitur liberare animas, quia, qui cum debito modo colunt et observant, in nullum actum prævum consentient, aut certe illius corruptione castigati mox resipiscunt, ut adeo huic præcipue conveniat, quod Seneca dixit: Magna pars peccatorum tollitur, si peccatoris testis assistat. Videatur Faber, conc. vii. in Dom. 2. Ado.

Ex occasione thematis: « Secura mens quasi jure convivium. » PROV. xv, 15.

Potest bona conscientia convivio jucundissimo comparari, tum quia ut convivium nutrit et conservat vitam gratiæ; tum quia

facit pinguescere in meritis; tum quia satiat appetitum animæ, miram illi tranquillitatem concilians; tum quia supra modum convivas jucundus efficit; tum quia magnopere etiam roborat, tam quoad ordinarias functiones cum alacritate obeundas, quam quoad adversitates quascumque fortiter superandas. Sed et ob convivas, Christum nempe et justos, hoc convivium merito valde commendandum est. Quæ omnia facile fusiis deduci possunt, et illud etiam præcipue demonstrari, quod jure sit convivium, utpote quo quisque semper pro libitu frui possit. Videatur Faber, cit. conc. 6. in Dom. 4. post Epiph.

Ex occasione thematis: « Non est oblectamentum super cordis gaudium. » ECL. iii, v. 17.

Potest ostendi, quam vere dicatur gaudium ex conscientia bona oriri solitum omnia alia gaudia excedere. 1. Quia illa omnia sunt falsa gaudia utpote quæ in falso bono, puta voluptatibus, divitiis, honoribus quærentur; hoc autem *verum* est gaudium, quia ex vero bono, scilicet finis ultimi possessione, hauritur. 2. Quia alia gaudia vana sunt, nihil præter momentaneam delectationem relinquunt; hoc autem *solidum* est gaudium, quia ad æternitatem felicem jus tribuit, et præparat. 3. Quia alia gaudia valde impura sunt, id est, variis malis tristitiam conciliantibus permixta; hoc autem *purissimum* est, cum nihil justum contristare soleat, sed omnia ei in bonum cooperentur. 4. Quia alia gaudia instar puncti brevia sunt; hoc autem *juge* et *perenne* est, utpote de quo Christus dixit: Gaudium vestrum nemo tollet a vobis. JOAN. xvi, 22.

Ut adeo merito cum pio Asceta dicatur: Vanitas vanitatum et omnia vanitas, præter amare Deum, et illi soli servire. THOM. KEMP. l. I, c. 1, 3.

Ex occasione thematis: « Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. » PROV. x, 6.

Ostendi possunt bona, quæ ex conscientia bona oriuntur. 1. *Summa utilitas*, tum ad benedictionem in temporalibus bonis obtinendam (cum Benedictio Domini sit super caput justi; et quærentibus Regnum Dei et justitiam ejus omnia temporalia adjiciantur), tum ad æternam felicitatem acquirendam, juxta testimonium S. Davidis: Quis ascendit in montem Domini? Aut quis stabilis in loco sancto ejus? Innocens manibus, et mundo corde. PSAL. xxiii, 4.

TOMUS I.

2. *Summa jucunditas*, cum secura mens sit jure convivium. Et juxta Thomam Kempensium, si gaudium est in hoc mundo, hoc utique possidet puri cordis homo, ut adeo merito suo modo dicere possit, qui bonam conscientiam habet: Et lætatus sum in omnibus, quoniam anteedebat me hæc bona conscientia. SAR. vii, 12.

3. *Summa dignitas*; qui enim diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum suorum habebit amicum Regem, teste Salomone. Que autem major hæc dignitas obtinere potest? Merito sane de ea dicitur: Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius. PROV. xxiii, 11.

Ex occasione thematis: « Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda et intelligentias vestras. » PAUL. iv, 7.

Potest explicari magnitudo pacis, quæ per conscientiam bonam obtinetur. Et 1. quidem ostendi potest quod sit summe necessaria pax, quia sine illa interitus, omniumque bonorum jactura incurrit. 2. Quod sit summe optanda pax, ut quæ omnem sensum, id est, sensualem delectationem, quæ ex rebus sensibilibus percipitur, longe exuperat, cum in conjunctione cum Deo, atque adeo fruitione ultimi finis fundetur. 3. Quod sit summe constans et stabilis pax, ut quæ ex parte Dei nunquam rescinditur, nisi prius ex parte hominis fuerit rescissa. Si ergo tantum gaudium ex facta pace ad conservationem honorum temporalium conducente percipitur, quantum sperari debet ex hac pace omnium nobilissima, cum Deo facta et stabilita?

Ex occasione thematis: « Vermis eorum non morietur. » ISAIAS v, 24.

Potest mala conscientia vermi comparari. 1. Quia, uti vermis carnem, ex qua nascitur, consumit; ita vermis conscientie cor, ex quo originem sumpsit, cruciat et corrodit. 2. Quia uti vermis assiduo rodit; ita nec mala conscientia mentem vellicare cessat. 3. Quia uti vermis non nisi per res amaras perimitur; ita nec mala conscientia aliter, quam per penitentiam amaritudinem tollitur; quæ proin merito ad tam noxium et molestum vermem perimendum assumitur.

Ex occasione thematis: « Peccatum meum contra me est semper. » Ps. l, 4.

Potest conscientia mala epistolæ Uriæ comparari, et ab initio quidem historia de

Uria narrari. Deinde vero ostendi, quomodo mala conscientia vere sit talis epistola, quæ illum ipsum, qui eam secum fert, morti adjudicandum esse testabitur.

ALII CONCEPTUS

PRÆDICIBILES.

Conscientia bona.

Exodi cap. viii, dixit Deus : « Faciamque mirabilem in die illa terram Gessen, in qua populus meus est ; ut non sint tibi muscæ, et scias, quoniam ego Dominus in medio terræ. » Ut discamus, consolationem hanc interne pacis et tranquillitatis, quam bona rectaque parit conscientia, solis divinitus reservatam servis Dei : « Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum ; » neque ulla eos inquietat synderesis. MANSI, disc. vi. 11.

Jussi a Deo Moyses et Aaron pulverem terre per aërem dispergere, ad generandos sciniphes hominibus infestos et jumentis, obediunt prompte. Et facti sunt sciniphes in hominibus et jumentis ; quod et Magi Pharaonis subito imitari attentarunt, sed conatu irrito. Feecerantque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, et non potuerunt. Cur, obsecro, in aliis omnibus efflicax præstigiis, in hocce unico exarmatur incantatio, protestantibus omnibus digitus Dei est hic? Responderi potest, aliis in prodigiis, oculos intuentium delusos fuisse, aqua sanguineum perhibente colorem, licet in substantia vere talis non esset ; virgis item formas exprimentibus serpentinae, sed apparentes dumtaxat ; sciniphes autem fingere nequibant, quia quos formaverat Moyses, aculeum circumferabant pungentem crudeliter. S. Augustinus ab hac historia ad sensum digreditur moralem, et ait : Supplicia, quibus Deus per servorum suorum manus castigavit Ægyptum, penas figurabant impiorum, quas inter perquam crudelis est male conscientie vermis et remorsus ; homines improbi et flagitiosi omnibus aliis tormentis servos Dei affligere, ac diseriariæ possunt, solum si exceperis male conscientie torturam ; quia non contristabit justum, quicquid ei acciderit, impii autem replentur malo. Hujus synderesis et remorsus

auctor immediatus est ipse Deus : Digitus Dei est hic. S. AUG. q. xxvi. in *Ezod.* 8.

Joannes Sambucus ingeniose oculis subjecit homines probi tranquillitatem et securitatem animi, dum hominem penicillo expressit, qui laurum complecteretur, cum hac adserptione : *Conscientia integra laurus.* De lauro (quod nemo nescit) aiunt Joannes de S. Geminiano, Plinius, Berchorius, Antonius, Ricciardus, et non pauci alii habere litteras immunitatis adversus furorem fulminis. Nam cum reliquæ planta, et arbores omnes inevitabili ejus furori sint expositæ, sola illius rabiem non pertimescit, neque experitur laurus. Talis est homo justus et perfectus, laurus est semper virens, semper extra jacet et formidinem fulminis. Cum enim penes se habeat privilegium bonæ conscientie, nec fulmen est, quod ipsum terreat, nec res ulla, quæ affligit. JOAN. SAMBUCCUS *Embl.* 1.

Petrus Crinitus refert, Romanorum et Græcorum Feciales, aut legatos, secum ferre solitos fuisse herbas, quas *sagmina* vocabant, quæ velut pro salvo conductu fuerint, ne quis illis incommodaret, et sic in omni patria, non amicomodo modo, verum etiam hostium tuto circumiisse. Hinc illud Martiani juris consulti : Sanctum est, quod ab injuria hominum defensum atque munitum est. Sanctum autem dicitur a sagminibus ; sunt enim sagmina herbe quædam, quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret, sicut et Græcorum legatis accidit. Omnes justi sunt Legati Dei, qui magnitudinem ejus nobis nuntiant, cœlorumque negotia, quantum possunt, in hac vita curant, ut ait S. Paulus, II. Corinth. v. 20. : Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Quam ergo herbam hi cœlorum legati secum ferunt, ut sint per viam securi, quocumque pergant, dicat idem Apostolus, cujus hæc sunt verba, II. Cor. 1, 12. *Gloria nostra hæc est testimonium conscientie nostræ.* Herba quæ nos ubique tutos habet, non est alia, quam secura conscientia. Ista gloria est, quæ nos ab omni pena liberos reddit, et ejus gratia inoffenso pede pergamus quocumque contendamus. NRS. § 1. de *Prod. Judæ.*

Macrobius narrat, Augustum Cæsarem propter pergraves Imperii curas, sepius somnas duxisse noctes, inaudisse vero de quodam Romano Equite obseratissimo, nullius tamen sollicito, sed in utramque aurem,

Conscientia mala.

et multam lucem quotidie stertente. Contigit autem, Equitem illum, subito fati concedere, et suppellectilem illius omnem a creditoribus vanum exponi. Quod ubi rescit Augustus, pulvinar defuncti Equitis mille aureis lubens redemit, inquit : Necessarius est mihi hic pulvillus, omnique auro charior, in quo tam quieto potuit dormire. MACROB. I. II. *Saturnal.* l. c. xxiv. Non est pulvinar pretiosius, et captando dulcissimo somno accommodatus, quam quo Christus in hodierna tempestate usus est, et in usum nobis omnibus transcripsit, si bonam scilicet habere curemus conscientiam. Hæc enim nobis in omni tempestate somnum præstabit securissimum.

Quærent nonnulli, cur Christus olim in puppi dormiret, quæ est pars ultima navis? Cur non in prora, parte navis anteriore? Cur non sub malo, in navis medio? Docere mirum dormiens voluit, bonam conscientiam in fine vite potissimum letari, quiescere, obdormire. *Exultabant Sancti in gloria,* inquit Psaltes, *letabuntur in cubilibus suis.* Quæ est illa gloria, in qua Sancti exultaturi prædicantur? *Hæc est gloria nostra testimonium conscientie nostræ,* inquit Paulus, II. Cor. 1, 12. Conscientia exultationem in vite puppi, agone inquam, procurat. *Letabuntur in cubilibus suis,* scilicet in conscientia, inquit Hugo purpuratus, quia habent tam bonum Dominum. Patheticæ ait Orator Aureus, homil. xxxvii. ad populum Antiochæ : Nihil bona conscientia suavius ; non notis in novissimo die quomodo peccata animum convolvunt, (pejus, quam nautæ Jonam) qualiter ab imo cor movent? Hæc igitur, cum ista sint, bonorum operum memoria, tamquam in tempestate serenitas, animam consolatur tumultuantem. Vivacius adhuc S. Augustinus, in Ps. xxx, fugitivum a facie Absalonis Davidem ita loquentem inducit : Quo fugio, ad quem locum tutus fugio? Ad quem montem, ad quam speluncam? Ad quæ tecta munita? Quam arcem teneam? Quibus turris ambiar? Quocumque iero, sequor me. Quidquid enim vis, potes fugere, o homo, præter conscientiam tuam. Intra in domum tuam, requiesce in lecto tuo, intra in interiora, interius nihil habere potes, quo fugias a conscientia tua. S. AUG. in *Ps.*

Bessus, apud Plutarcum, cum patrem obruncasset, diuque scelus clam fuisset, ad cenam vocatus, nidum hirundinum hasta deiecit ; rogatus a presentibus de insolentia facti : Non auditis, inquit, hirundines falsa de me vociferari, et testari me esse patris interfectorem? Mirati, qui aderant, hunc sermonem ad regem detulerunt : Bessus captus et sceleris convictus, penas luit. En quam non falsum illud : Sonitus terroris semper in auribus impii, omnia tuta timent, nunquam conquiescunt. PLUTARC. de *Vind. Num.*

Turpissimum illo piaculo se Cain obstrinxerat, vix contra omnes Dei et hominum leges sanguinem innoxii fratris sui fuderat, quando subiratus Deus adfuit, ut in tantum nefas inquireret, cum se ferus et sanguinarius homicida convictum cerneret, aiebat Deo : Si me a facie tua projicias, mundum vagabundus ac profugus obibo, quisquis autem occurrerit mihi, is me, pro justissimo sceleris mei supplicio obruncabit. Cui Deus : Nequaquam ita fiet, sed omnis, qui occiderit Cain, septuplum punietur. Genes. iv, 15. *Ego vitam tuam diligentius tutabor, quam tu fratris vitam custodisti, nec enim permittem, ut quisquam tibi manus afferat, quin septuplo supplicio, si contra facit, luat.* S. Hieronymus inquit : « Crudelitate, an pietas fuerit, quod Deus tanto studio vitam Caini curavit? » Respondet vero, incredibilem austeritatem fuisse, quod illum ita sospitavit, neque id ob aliud fecisse, quam ut atrociora illi tormenta conflaret. Verba illius ex questione II. ad Damasc. sunt ita : Nolens Deus eum compendio mortis finire cruciatum, nec tradere penæ, quæ se ipse damnarat, ait : Non sic, id est, non ut existimas, morieris, et mortem pro remedio accipies, verum vives usque ad septimam generationem, et conscientie tue igne torqueberis. Premite illa, compendio mortis finire cruciatum. Felicitatem intrepreatus fuisset Cain, si Deus illi vitam ademisset, putassetque, eo modo finem accepisset suas miseras, et cum vita expressisset ærumnas. Noluit autem Deus ex voto illius agere, quin ob hoc ipsum voluit diuturnam esse illius miserabilem vitam, qui felicem sperabat ex cita interfectione mortem. Conscientie tue igne torqueberis, dixerit Domi-

nus; ut depravatæ conscientiæ suæ ignibus inclusus moretetur semper vivens, et viveret semper moriens, et vita in septimam generationem usque producta vice æternæ poenæ interim esset, quæ illi apud inferos constituta erat; conscientie enim malæ poenâ cruciatum infernalium absentiam supplet. S. HIRON. *ap. Nyss.* 6.

Seneca non male dixit: Ante peccatum conscientia est frenum, post peccatum est flagrum. SENEC. *ep. XLVII.* Hinc, juxta Psalmistam: « Multa flagella peccatoris. »

Sapienter dixit Salvianus: Nemo aliorum sensu miser est, sed suo; et ideo non possunt esse falso judicio miseri, qui sunt vere conscientia sui beati, SALYIAN. *lib. I, de Prov.*

Conscientia discutienda.

Redi ad cor tuum, et subtiliter discute te ipsum. Considera, unde venis, quo tendis, quomodo vivis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis, quibus cogitationibus magis incuraris, quibus affectibus tangeris, quibus tentationum machinis a maligno spiritu acinus impugnaris; et cum totum interioris et exterioris hominis statum plene cognoveris, non solum, qualis sis, sed etiam qualis esse debeas, de cognitione tui poteris sublevari ad contemplationem Dei. HUGO, VICT. *l. V. de Anim.*

Perpendite, quæ dico, fratres. Negotiator sæcularis damna et lucra quotidie computat, et si quidem damna perpressus fuerat, ea resarcire sollicitè studet; sic etiam tu, carissime, serio facias ac cures; diebus singulis vespere et mane diligenter considera, quo pacto sese habet negotiatio tua; et vespere quidem ingressus cubiculum cordis tui, examina temetipsum, ac dicito: Putasne, hodie in aliquo Deum exacerbavi? Numquid verba otiosa protuli? Num per contemptum, negligentiamque peccavi? Num in re aliqua fratrem irritavi? Num alienius famam detractionibus laceravi? Moxque subdit: Quod si in istis compereris te detrimenta perpressum, futuris lucris præterita damna sedulo resarcire stude. S. EPIR. *§ Ascet. de Vit. Religiosa.*

An non codicem domi habes, inquit S. Chrysos. in quo quotidianas rationes scribas? Habe nunc codicem in conscientia, et quoti-

diana peccata scribe. Cum in lecto tuo jaces, nec quisquam est, qui tibi negotium facessat, antequam somnus irrepat, libellum in medium produce, et peccata tua tecum repute, dicens apud temetipsum: Numquid hodierno die, vel sermone, vel opere peccavi? Et alibi: Quando estis decubituri, et nullo præsentè, multa quies et silentium, excita judicium tuæ conscientie, ab ipsa rationem exige; cumque in notitiam veneris omnium inordinatorum affectuum et appetituum tuorum, omnium malorum verborum, cogitationum, etc. de eis penam sume, torque cogitationem, quæ peccavit; id sibi vult illud: « Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini. » Compungite pro eo, quod est, pungite, stimulate, quæ in cordibus vestris dixistis interdiu. S. CHRYS. *in Ps. L.*

Unicuique liber est sua conscientia, et ad hunc librum discutiendum et emendandum omnes alii libri inventi sunt. Anima vero, cum de corpore egreditur, nullum alium librum, præter librum conscientie secum poterit portare; atque in illo cognoscat, quo debeat ire, vel quid debeat recipere. S. BEAN. *l. de Conf.*

Isobeth in lecto suo a Recab et Baana occisus fuit, dum altum ipse steteret in meridie; causamne nostis funesti adeo accidentis? Mulier triticum purgans, custodiae domesticæ deputata ipsamet obdormierat. Unde S. Gregorius inquit: Ostiaria triticum purgat, cum mentis custodia, discernendo virtutes a vitiis separat; quæ si obdormierit, cessante conscientie examine, insidie contra nos invalescunt diaboli, animæque nostræ ager zizaniis repletur. Cum autem dormirent homines, venit inimicus homo, et supereminavit zizania. S. Gregorius fusus ad prius factum alludens: Ingressi, inquit, spicas tollunt, quia mox bonarum cogitationum semina auferunt. S. GREG. *lib. I. Mor. c. II.*

MISCELLANEA.

QUALITAS. — Recte ad conscientiam curandum adhortans Poeta canit:

Hic murus æthereus esto.
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Horatius, *l. Ep.*

Sicut corvi S. Medardi occisores ubique persecuti sunt, donec Judex eosdem appre-

hendit, et punivit; ita sua quemque conscientia ad ipsum usque Judicem comitatur, nec unquam deserit.

Pædagogus pueros nos tradiderunt parentes, qui ubique observaret, ne quid læderetur: Deus autem jam viros insita conscientie custodiendos tradit; quæ quidem custodia et consecratio nequaquam contemnenda est, quoniam et Deo displiceret, et conscientie ipsi nostræ hostes essemus. EPICET. *ap. Bus V. eod. § 2.*

Honestæ bonis viris, non occulta quæruntur, inquit recte Cicero. *Cic. I. III. Offic. UTILITAS.* — Bene iterum Horatius canit:

Integer vite, scelerisque purus,
Non egot Mauri jaculis, nec arcu.
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, Phœtra,
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruine.

Horat. *in Odis.*

Conscientiam magis, quam famam attende. Falli namque saepe poterit fama, conscientia nunquam. SENEC. *de Moribus.*

DIGNITAS. — Periander interrogatus, quid in minimo esset maximum: Bona mens, respondit, in corpore humano. Alias rogatus, quid esset libertas? Recta conscientia, dixit. STOB. *s. 1, de Prud.*

Nullum theatrum virtutis conscientia major est, ut sapienter Cicero dixit. CICERO *II, Tusc.*

Mortalibus cunctis conscientia est Deus, teste Menandro. *Ap. Fab. con VII, in Domin. II, Adv.*

JUCUNDITAS. — Sola virtus præstat gaudium perpetuum, securum; etiamsi quid obstat, nubium modo intervenit, quæ infra feruntur, nec unquam diem vincunt. SEN. *ep. XXVII.* Bias interrogatus: Quid in vita metu caret? Bona conscientia, respondit. GRANAT. *in loc. com. s. CXXIV.*

Socrates quaesitus: Qui sine perturbatione viverent? Qui nihil sibi consilii sunt, dixit. *Ibid.*

Conscientia bene actæ vite, multorumque benefactorum recordatio jucundissima est. CICERO, *in Caton. major.*

Acta ætas honeste atque splendide tantam affert consolationem, ut eos, qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leviter pungat animi dolor. *Idem, III Tusc.*

CONSCIENTIA MALA. — Pulchre de hæc Juvenalis:

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi Displacet Auctori, prima est hæc ultio, quod se Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis Gratia fallaci Prætoris viceit urna.

JUVENAL, SALYR. *XII.*

Nullus neque testis tam formidabilis, neque Judex tam gravis, quam conscientia, quæ mentibus cujusque insidet, et inhabitat. POLYBIUS, *in Fragmentis.*

Districtus ensis cui semper impia
Cervice pendet, non siculae dapes
Dulcem elaborabunt saporem;
Non avium Cytharæque cantus
Somnum reducent.

Horat. *l. III Od. I.*

Facinorosa conscientia instar ulceris in corpore, penitentiam relinquit in anima lancinantem jugiter ac pervellentem. PLUT. *l. de Anima. tranq.*

AXIOMATA.

Conscientia, mille testes. LANG. *in Polyant.* Secura mens, quasi juge convivium. PROV. *XV, 45.*

Bona est substantia, Quando non est peccatum in conscientia. FLORIUS. *p. 5.*

Omne malum aut timore, aut rubore natura perfudit. TERTUL. *in Apolog.*

AUCTORES.

Jeremias Drexelius, *in Daniele*, c. 25 et 26, Joannes Busæus, *in Viridario V. Conscientia bona.*

Ludovicus Granatensis, *in Locis Communibus*, fol. 224.

Josephus Langius, *in Polyanthea V. eodem.* Matthias Faber, *conc. 7, in Dom. 4. Adv.* et *conc. 6, in Dom. 4, post Epiph.*

CONSILIUM.

QUOD ESSENTIAM.

DEFINITIO. — Est, juxta S. Thomam, inquisitio eorum tantum, quæ sunt ad finem, operabilium a nobis, non minimorum, nec determinatorum. S. THOM. *II, q. XII, art. 3.* Juxta S. Damascenum vero, est appetitus

inquisitivus de rebus utilibus. Unde quia frequenter ejusmodi consilia considerando et conferendo concipiuntur, aliqui *consilium*, quasi *considium* dictum volunt. S. DAM. I. III, c. XXX.

DIVISIO. — Dividitur in *divinum et humanum*; illud est, quod a Deo inspiratur; istud quod ab hominibus suggeritur, et subdividitur in *bonum*, seu ad finem præfixum consequendum utile, et *malum*, quod potius abducit a fine, quem intendimus, quam juvat.

EX S. SCRIPTURA.

CONSILII DIVINI QUALITAS. — Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet. ISAL. XLVI, 10.

Si est ex hominibus consilium aut opus hoc, dissolvitur; sin ex Deo est, non potest dissolvere, ne forte et Deo repugnare inveniamini. ACT. V, 38.

Consilium autem Domini in æternum manet. PSAL. XXXII, 11.

Terribilis in consiliis super filios hominum.

CONSILII HUMANI NECESSITAS. — Dissipantur cogitationes, ubi non est consilium; ubi vero sunt plures consiliarii, confirmantur. PROV. XV, 22.

Multi pacifici sint tibi, et consiliarius sit tibi unus de mille. ECC. VI, 6.

Consilium semper a sapiente require. TOB. IV, 19.

Ante omnia opera verbum verax præcedat te, et ante omnem actum consilium stabile. ECC. XXXVII, 20.

Fili, sine consilio nihil facias, et post factum non penitebis. *Ibid.*, XXXII, 24.

UTILITAS. — Salus, ubi multa consilia. PROV. II, 14.

Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso. ECC. XXXVII, 18.

Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapienter. PROV. XIII, 10.

Audi consilium, et suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis. PROV. XIX, 20.

Cogitationes consilii roborantur, et gubernaculis tractantur sunt bella. *Ib.* c. XX, 18.

Unguento et variis odoribus delectatur cor; et bonis amicis consilii anima dulcoratur. *Ib.* c. XXVII, 9.

EX SS. PATRIBUS.

QUALITAS. — Advertendum, quod in acquirendis consiliis plurimum valet vitæ probitas, virtutum prærogativa, benevolentia usus, facilitatis gratia. Quis enim in cæno fontem requirat? Quis de turbida aqua potum petat? Quis utilem judicet causæ alienæ, quem videt inutilem vitæ suæ? Quomodo enim potero judicare consilio Superiorem, quem video moribus inferiorem? Supra me debet esse cui me committere paro? Anne cum idoneum putabo, qui mihi det consilium, quod non dedit sibi; et mihi cum vacare credam, qui sibi non vacat, cujus animus voluptates occupat, libido devincit, avaritia subjugat, cupiditas perturbat? S. AMBR. I. II, *de Offic.*

Talis esse debet, qui consilium dat, ut seipsum formam aliis ad exemplum honorum operum exhibeat in doctrina, in integritate, in gravitate, ut sit ejus sermo salubris et irreprehensibilis, consilium utile, vita honesta, sententia decora.

Nullus fidelior tibi ad consilium potest esse, quam qui non tua, sed te diligit. S. GREG. I. I *Registr.*

Omnes, juxta Domini præceptum, etiam inimici diligendi sunt; sed ad consilium soli elegantur, qui et prudentes esse videantur, et benevoli; absque benevolentia et prudentia non sunt perfecta consilia. S. BERN. *in ep. ad Henric. Senens. Archiep.*

Consilium in rebus arduis non debet esse præceps. S. GREG. *Epist.* v.

Consilia perfecta non sunt absque prudentia et benevolentia. S. BERN. *in Epist.*

Consilia Dei occulta super nos, timenda sunt. S. GREG. hom. III, *super Evang.*

NECESSITAS. — Valde fortitudo destruitur, nisi per consilium fulciatur; quia quo plus se posse conspicit, eo virtus sine moderatione deterius in præceps ruit. Mens, quæ intus sedem consilii perdidit, foras se per desideria innumerabilia spargit. S. GREG. *in Mor.*

O rem admirandam! Sol creatur nulla liberatione precedente, eodemque pacto colulum, quibus duobus nihil potest esse par creatis in rebus. Ad solus hominis fabricationem Creator ille rerum quadam cum consideratione accedit; nam naturam nostram condidit, velut instrumentum quoddam regno

administrando idoneum, quasi diceret, creatus est homo cum consilio, ut eum consilio gubernaret, et ex molitione disceret, quo pacto et ipse reliqua moliretur; ne postea neglexisse peniteat, quod Deum fecisse non pudit. S. GREG. NYSS. c. III, *de Opif. hom.*

Ubi dixisti: Mens sensus sufficit mihi, ibi defecisti. Ubi tuo consilio placuisti, ibi peristi. S. AUG. I. IV, *de Civ. Dei*, c. XIV.

Quid tibi prodest habere sapientiam, si consilium neges, si consulendi copiam includas? Inclusisti fontem, ut nec aliis influat, nec tibi prosit. S. AMBROS. *in Offic. apud Jur. conf.*

Novum factum novum consilium expetit.

UTILITAS. — Bonus est Israel Deus, sed quibus? Rectis corde. Et qui sunt recti corde? Qui voluntatem suam ad Dei voluntatem, ea prius consulta, dirigunt. S. AUG. *Enchir.* c. XV.

Quanto utilis Regem Pharaonem Joseph consilio providentiæ juvit, quam si pecuniam contulisset! Pecunia enim unius civitatis ubertatem non redimeret; at prospicientia Joseph totius Ægypti per septennium famem populit. Facile autem pecunia consumitur, consilia exhausti nesciunt; hæc usu angitur, pecunia minuitur, et cito deficit. S. AMBROS. I. II, *de Offic.*

Profecto divina quedam res est consilium; est namque animi conjunctio, charitatis fructus, mentis demisse demonstratio. S. BASIL. *orat. de Felice.*

Consilium misericordibus congruit. S. AUG. I. II, *de ser. Dom. in monte.*

Consiliarius bonus est qui sibi consulit. S. AMBROS. *in Offic.* l. I.

EXEMPLA.

Christus ipse, cum turba multa eum sequeretur, consilium de iisdem pascendis ab Apostolis expetiit, dicens: Unde ememus panes, ut manducet hi? Hoc autem fecit, teste S. Hieronymo, ut magistris exemplum tribueret, cum minoribus et discipulis consilia communicandi. S. HIER. in cap. XV, *Matth.*

S. Ignatius Loyola suos identidem admonere solebat, ne quid inconsulto Deo aggrederentur, subjungens: Nunquam se ausum esse nullum cujusque ponderis aut momenti negotium auspicari, nisi prius recursum faceret ad Deum. Et hic erat sollemnis ejus sermo. LYSÆUS, *in Apoph.* XVI, l. I.

Pambo Abbas, quoties consilium rogaretur, spatium petebat tantisper rem Deo commendandi; nec enim respondi quidquam dare sustinuit, quin prius os Domini interrogasset. DREX. *in Helicor.* l. II, cap. V, § 1.

Alphonsus Rex interrogatus, quibus consiliis maxime uteretur, et delectaretur? respondit: A quibus sine metu, sine gratia, quæ nosse cuperet, fideliter audiret. PANOR. I. III *de Gest. Alph.*

Caiphas consilio suo Senatam Judaicum in mortem Christi concitavit. LUC.

Laudatur Josephus ab Arimathia, vir bonus justusque dicitur, quia non consenserat consilio et actibus eorum, Pontificum scilicet et Pharisæorum, Christo necem impie conspirantium. MATTH.

Demetrius quidam cum aliis opificibus, ut suo studeret questui, totam pene urbem Ephesum adversus Paulum Paulique doctrinam ingenti seditione suo consilio complotit. ACT. APOST.

Herodias infamis, quæ Rex Herodes per adulterium fode abutebatur, consilio et suasi instructa saltatrix filia, quod crudeliter appetivit, sanctissimi Joannis obstruncatum caput nefarie impetravit. LUC.

Anno Domini 410, Carochus, Rex Vandalarum, cum magna multitudine Germaniam pervagatus, assensu Germanorum trajecto Rheno Gallias invasit, et vastata per yrum patria, indigenas graviter afflixit. Et mater, detestabilis mulier, a cujus nutu pendebat, tale dedit consilium: Fili, si nomen queris æternum, omnia ædificia, quæ cæteri Reges et Principes construxerunt, destrue; et homines quibus illi pepererunt, occide. Tu neque meliora neque pulchriora poteris ædificia construere, quamdudum illi construxerunt, neque pietate, modestia sive clementia illis pascendo, quos vicieris, nomen tibi facere gloriosum. Impiæ genitricis malo usui consilio Carochus, Rheno transmissio, Moguntiam urbem eis Rhenum cum habitatoribus cunctis delavit, incendit ac funditus destruxit. Deinde Wormatiam, postea Spiram simili furore aggressus, interfectis civibus cunctis, quos reperit, subvertit. Inde movens, Trevirorum antiquissimam urbem eis Mosellanam, obsedit, cepit, et vix paululum a clade Francorum respirantem destruxit. A Treviris movit ad Metentem quam cepit, subvertit, cunctis habitatoribus ejus necatis. Inde progressus, interiorem Galliam intravit, et post multarum urbium de-

solutiones, Arelatensem postremo civitatem obsedit, ubi a milite quodam, nomine Marcio, captus et vinculis constrictus per omnes civitates, quas devastaverat, est circumductus cum ludibrio, et vitam nimis impiam digna morte finivit. *E. x. lib. I. Compendii Ansoh. Trisemi.*

EXEMPLA PROFANA.

Livius Salinator in consilio primus rogatus sententiam, neminem fidelius posse dare consilium dixit, quam eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturus esset. *LIV. l. VII. dec. 4.*

Homerus potius optabat malum Principem, qui bonos haberet consiliarios et amicos, quam bonum, qui malos haberet, quibus rerum administrationem committeret; putabat enim facilius fore, ut a multis bonis unus malus ad saniora duceretur, quam ab uno bono multi a malitia averterentur. *Furcos. l. VII. c. II.*

Antoninus Pius nihil solitus fuit agere in belli negotiis aut in civilibus, de quo non prius conferret cum gravibus viris, dicens: Æquius est, ut ego tot, taliumque amicorum consilium sequar, quam ut tot, talesque amici meam unius sequantur voluntatem. *LANGIUS, in Polyant. V. eod.*

Scipio Africanus non ante negotia publica vel privata perrexit, quam in cella Jovis Capitolini aliquandiu constiterit, et vota Diis pro consilio et sapientia impetranda fecerit. *LYRÆUS, in Apoph. XVI. c.*

Cyrus Rex, Cambysis filium adhortatus est, ne quid publicæ aut privatim inconsulto Numine ageret. *Ibid.*

Alexander Severus, Imperator, re consiliariis proposita, spatium ad disquirendum, cogitandumque dedit, ne de rebus sæpe ingentibus incogitati sententias dicere cogerentur. *DREXEL, in Phœt. c. VIII, § 3.*

Leo Imperator filio suo hoc monitum sapienter reliquit: Delibera tarde, nisi aliqua necessitas celeritatem requirat; at ubi consuleris, festinanter exequere.

SIMILITUDINES.

QUALITAS. — Sicut lamæ cæcipientes domi, foris nihil non vident; ita quidam in alienis negotiis plus satis oculati, in

suis parum perspicunt. *ERASM. in Simil.*

Sicut Aquilo initio vehemens, desinit lenior; contra Auster initio lenior, desinit vehementior; ita qui præcipites magno impetu res aggrediuntur, frigescent in progressu; contra qui cum consilio suscipit, magis ac magis accenditur operis progressu. *Idem.*

NECESSITAS. — Sicut civitas, cujus diruta sunt mœnia; ita vir se habet, qui non omnia cum consilio agit. *LANGIUS, in Polyant. V. eod.*

Sicut vespertilionum oculi se habent ad lucem et splendorem diei; ita mentis nostræ acies ad ea, quæ alioqui per se clarissima sunt, se habere compertum est. *ARIST. l. II. Met. c. 1.*

Sicut per ignota loca peregrinanti nil magis necessarium est, quam ducem itineris peritum habere; ita cum ob naturæ corruptæ statum et vulnus, frequenter viam ad recte vivendum et agendum ignoremus, merito aliorum auxilium et consilium implorare debemus. *LYRÆUS, Apoph. XVI. l. I.*

Consilii mali damnata.

Sicut polypus, dum conchæ carnem captat, ipse capitur, et perit; ita sæpe, dum aliis nocere per mala consilia studemus, nos ipsos in periculum adducimus. *PLIN. l. IX. c. XXX.*

Sicut Perillus Phalaridi bovem æneum donans, suo invento periit, primusque illud tormentum experiri debuit; ita plerumque malum consilium in auctoris caput redundat. *Idem l. XXXIV. c. VIII.*

MOTIVA.

Quia nemo sibi sapiens satis; hinc merito monet Salomon: Ne initaris prudentiæ tuæ. *PROV. IX. 3.*

Quia salus, ubi multa consilia; ubi vero non est gubernator, qui cum consilio omnia administret, corruet populus. *PROV. XII. 14.*

Quia sicut odoribus delectatur cor; ita bonis amici consilii anima dulcoratur. *PROV. XXVII. 6.*

Quia, si quis sine consilio nihil faciat, post factum non poenitebit, teste Siracide. *ECCL. XXXII. 42.*

MEDIA.

Oratio. Sic enim Tobias filio suavit: Pete ab eo, ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant. *Tob. IV. 20.*

Alios libenter audire. Nam audiens sapiens sapientior erit, teste Salomone. *PROV. XII. 45.* Hinc S. Hieronymus ait: Græci Poetæ laudabilis illa et admiranda sententia est: Primum esse beatum, qui per se sapiat; secundum, qui sapientem audiat. *S. HIER. in c. III. Isa.*

Historiarum lectio frequens et accurata. Ita jam olim Basilius Imperator Leoni filio suavit, dicens: Per historias veteres ire ne recusa; ibi enim reperies sine labore, quæ alii cum labore collegerunt; illinc hauries et donorum virtutes, et improborum vitia, et vitæ humanæ varias mutationes, mundi hujus instabilitatem, et Imperiorum præcipientes easus. Et, ut verbo complectar, malorum facinorum penas, et honorum præmia, quorum illa fugies, ne in Divinæ Justitiæ manus incidas; hæc amplecteris, ut premiis, quæ ea comitantur, potiarius. *BASIL. c. XXXVI. Monit.*

Libertas ob inordinatis affectibus. Ita jam olim Sallustius judicavit, omnes, qui de rebus dubiis consultant, vacuos esse debere affectibus; haud facile enim animum pervidere verum, ubi illi officiant. *SALLUST. in bello Catilin.*

Fuga præcipientiæ. Nam, teste Tacito, scelera impetu, consilia mora valescunt. *TACITUS, l. I. Et, ut Livius recte advertit: Omnia non propterant clara, certaquesunt; festinatio vero improvida et cæca est. LIV. l. XXXI.*

ASCETICA.

Quatuor sunt, quæ Asceta præcipue de hoc Consilio notare debet. Primum est, ut certo sibi persuadeat, unum ex præcipuis mediis ad perfectionem conducentibus esse, ut frequenter a viris et patribus spiritualibus consilium petatur, id quod S. Climacus sequentibus verbis sat clare ostendit: Quicumque revera voluntatem Christi addiscere vult, suam prius voluntatem studio mortificare debet; deinde vero fide atque innocua simplicitate orantes Patrum sive

Fratrum animas, summa cordis humilitate, ac sine cordis hesitatione interrogantes, quæ illi consulunt, tanquam ex Dei ore suscipiunt, etsi contraria intentioni suæ sint, quæ ab illis fuerint dicta; etiamsi hi, qui interrogantur, non valde spirituales fuerint. Neque enim est injustus Deus, ut animas decipiat, quæ semper fidem et innocentiam proximi consilio atque judicio humiliter submiserint. *S. CLIM. Grad. XXVII.*

Hadrianus Lyraeus alia tria commoda refert, quæ ex frequenti petitione consiliorum reportantur, videlicet 1. Quod is, qui petit consilium, si alius idem sentiat, quod ipse, securior sit quod non decipiatur. 2. Quod, si evenierit aliquid contrarium, minus ei imputari possit, quam si ex suo sensu id egisset. 3. Quod sæpe in meritum talis humilitatis Deus daturus sit illi per se, vel per alium agnoscere, quod ante non intellexit. *LYRÆUS, Apoph. XVI. l. I.*

Sed et ipse Seneca ejusmodi plures utilitates enarravit, dicens: Proderit sapiens aliquando sapienti, suadet enim, impetum dabit illi, occasiones actionum honestarum commonstrabit. Præter hæc aliquas suas cogitationes exprimet; docebit, quæ invenerit, et quo animus ejus excurrat. Præterea quarundam illi notitiam tradet; non enim omnia sapiens scit; etiamsi sciret, breviores vias rerum aliquis excogitare possit, et has indicare, per quas facilius totum opus circumferretur; atque ita incipit alter sapere securior, et extra metum positus ferriari; plus enim homines in alieno negotio vident, quam in suo. *SENECA, l. XIX. epist. cx.*

Alterum est, ut sciat, quid potissimum observandum sit in consilio dando, videlicet illa tria, quæ Gregorius Theologus sequentibus versibus indicavit:

Nam trina cum sint, ut vetus sensit cohors,
Pollere debet optimus Monitor quibus.
Rerum usus, ingens charitas, os liberum,
In me requires prorens ex tribus nihil.

GREGORIUS THEOLOG. in Carmin.

Alii non male conditiones boni Consilii in viginti quatuor Senioribus a S. Joanne olim conspectis adumbratas putant. Nam 4. erant Senes, propter experientiam et usum rerum commendabiles; quod vel maxime requiri ad Consilium jam olim Plutaricus significavit, dum dixit: Maxime salvam esse civitatem, ubi consilia Senum, et Juvenum arma obtinent. 2. Vestiti albis vestibus erant; id est, ab omni cupiditate et metu liberi.

3. *Coronas in capite gerebant*, quibus *libertas* in consilio dando indicatur, de qua recte S. Ambrosius, Theodosio Imperatori scripsit: Clementia tua displicere debet Sacerdotis silentium, libertas placere; nam silentii mei periculo involveris, libertatis bono juvaris. S. AMBR. l. V, ep. XXXIX. 4. *Cum libro signato in manibus*, quo secreti tenacitas et fides indicatur; hinc jam olim Valerius Maximus dicere solitus erat: Taciturnitatem optimum atque tutissimum rerum administrandarum vinculum esse. 5. *Procedebant, et coronas suas ad pedes Dei mittebant*; ut indicetur, omnia consilia ad gloriam Dei primario referenda, alioqui enim nullam vim et efficaciam habebunt, cum non sit sapientia, nec prudentia, nec consilium contra Dominum, Salomone teste.

Tertium est, ut sciat, quas doctrinas et regulas in ipsa consultatione observare debeat, nempe: 1. Ut ante omnia curetur, ut finis semper integer et illesus servetur. 2. Ut in electione mediourum ad ea media maxime respiciatur, quæ ad finem appositissime ducunt; item ad ea, quæ practice magis parabilia sunt, relictis incertis, licet ex se forent meliora. 3. Ut, cum consultatio tanto melior sit, quo firmiteribus ex fundamentis procedit, in ea rationes æternæ magis, quam temporales curentur. 4. Ut res, de qua consultatur, non obiter perspicatur, sed bene quoad omnia penetretur, atque adeo diligenter perpendatur, quid ex re tali suscepta vel neglecta non tantum proxime, sed etiam per aliquot sequelas, sequi possit. 5. Ut etiam circumstantiæ temporis, locorum, et personarum bene examinentur, ex his enim plerumque ultimum iudicium, consiliumque formadum est. 6. Ut pariter etiam attendatur, in quid affectus magis propendat; huic enim ut plurimum contra nitendum, aut certe minus fidendum est, eo quod plurimum impediatur sinceritatem iudicii.

Quartum est, ut diligenter attendat, caveatque ne, si advertat consilium a se conceptum, vel ab aliis suggestum, minus felicem exitum sortiri, pertinaciter nimis eidem adhareat; etsi enim merito inter alias virtutes Consiliariorum etiam constantia numeretur, atque adeo merito reprehendantur a Sallustio ii, qui ex aliena libidine huc illuc fluctuantes agitantur, et alia ac alia consulunt, prout eorum, quibus placere cupiunt, similitas et arrogantia exi-

gere videtur; superbæ tamen stultitiæ perseverantia est, teste Seneca, dicere: *Quodcumque semel dixi, fixum, ratumque sit*; non enim est turpe cum re mutare consilium; nec levitas censori debet, a cognito et damnato errore discedere. Oportet enim, ut Plato sapienter dixit, tanquam in telorum jactu, ad id, quod ceciderit, res suas aptare, quocumque modo ratio id optimum esse duxerit. PLATO, l. X, de *Republ.*

MISCELLANEA.

QUALITAS.—Bias interrogatus, quisesset optimus Consiliarius? Tempus, inquit, STROBÆUS.

Fredericus Cæsar dicere solebat: Utinam Consilarii mei in palatii vestibulo duas res deponerent; sic enim et ipsi recte consularent, et mihi etiam inter consilia dijudicare facillimum esset. Interrogatus, quænam res ille forent? Simulatio et dissimulatio, respondit. AENEAS SILVIUS, l. III.

Mithridates Rex de seipso fatebatur: Mihi fortuna, multis rebus creptis, usum dedit bene suadendi. Hinc et Joannes Cockier bonum consilium ex imagine letorum et tristium procedere dicebat. DREX, in *Joseph.* c. IX, § 1.

Interrogavit hominem aulicum unus ex purpuratis Patribus: Cujusnam Consilarii fidelissimum esset consilium? Respondit alter: Contentmentis aurum. Idem, in *Phaet.* c. IX, § 6.

Leo Imperator filium suum instructurus sic eum alloquebatur: Consultores adhibe experientes rerum, providos, perspicaces, ærumnarum ac prosperitatis tuæ socios; ad cogitandum solertes, fideles, qui tibi neque ad gratiam obtemperabunt, neque illi, qui susceptor rei existit, neque se ipso tempore, quid maxime utile sit, explorant. Sunt enim, qui, cum lucrum aliquod vel compendium aut ad se, aut ad eos quos caros habent atque diligunt, pertinere posse vident, totam iudicationem rei eo transferunt; et quia pertinaces sunt, universum consilium ab utilitate communi ad id, quod ipsi volunt, devehunt.

Recte monuit nonnemo:

O Consultores, rectos assume mores,
Publica privatis præponite commoda gratis,
Ne damnet vestras animas divina potestas.
S. BEVEL, l. V, eodem.

Ratisbonenses Curie suæ hos versus in tabula marmorea inscribi curarunt:

Quisquis Senator Curiam officii causa ingrederis,
Ante hoc ostium privatos affectus abijcto;
Iram, vim, odium, amicitiam, adulationem,
Reipublicæ personam, et curam subijcto:
Nam ut aliis æquus aut iniquus fueris,
Ita quoque Dei iudicium expectabis et sustinebis.

NECESSITAS. — Impossibile est, ut salubriter disponat principatum, qui non agit consilio sapientium. JOAN. SALISBUR. l. V, *Polit.* c. v.

Monstrabo tibi, ejus rei inopia laborant magna fastigia, quid omnia possidentibus desit, scilicet ille, qui verum dicat. Non vides, quemadmodum illos in præceptis agat extincta libertas, et fides in obsequium servile submissa, dum nemo ex animi sui sententia suadet, dissuadetque, sed adulandi certamen est, et unum amicorum officium, una contentio quis blandissime fallat. SENECA, l. VI, de *Benefic.* c. XXX.

Parva sunt arma foris, nisi consilium sit domi. CICERO, l. X, de *Off.*
Non male cecinit Ovidius:

Crede mihi, miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re, consiliumque fugit.

OVID. l. IV, de *Pont. eleg.* xu.

Hirundo, cum semel, iterumque monuisset aves, ut semina lini, de quibus herba avibus nocentissima germinatura esset, crederent, aves vero consilium sequi nolissent, ipsa in oppida et civitates fugit; reliquæ vero aves retibus de lino contextis captæ, vel damno suo docuerunt, quam nocivum sit, bona consilia non sequi. LANG. in *Polyant.*

Vis consilii expertus, mole ruit sua.

HORAT. l. III, *Od.* iv.

Prudenter suavit Epictetus: Magno animo Deos, ut consiliarios, accedito; deinde si quid consilii datum fuerit, memento, quos in consilium adhibueris. EPICR. c. XXXVI. *Enchir.*

UTILITAS. — Dubium non est, omnia omnino, quæ divino consilio recte geruntur, jure meritoque effectus et firmitate niti. *Cod. de Repulsa*, l. III.

S. Augustinus in illud Psalmi: Firmabo super te oculos meos; pulchre ait: Non a

te auferam oculos meos, quia et non auferam a me oculos tuos. S. AUG. in *Ps.* xxxi.

In summa fortuna magis consilia, quam manus et tela, valent. LYRÆUS, l. I, *Apoph.* xvi. Id quod sequenti distycho non male expressit nonnemo:

Consilio utilis, quam viribus arma geruntur;
Militis est robur, consiliumque Ducis.

Non minore utilitatem, ait Cicero, Reipublicæ afferunt, qui presunt, quam qui bellum gerunt; itaque eorum consilio sæpe aut suscepta, aut confecta bella sunt. Quare expetenda est magis decernendi ratio, quam decertandi fortitudo; temere enim in acie versari, et manu cum hoste configere, immane quiddam est, et belluarum simile. CICERO, l. I, *Offic.*

Maximè Reipublicæ per adolescentulos labefactatæ, a senibus sustentatæ et restitutæ sunt. Cum enim ad gubernacula Reipublicæ temerarii atque audaces homines accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt.

AXIOMATA.

Consilium bonum multas vincit manus. EURIPID.

Consilium prudens lætos habet exitus. DREX, in *Joseph.* c. IX.

Malum Consilium Consultori pessimum. Argue consultum, te dilige; argue stultum, avertet vultum, nec te dimittit inultum. BUCHLER, V. eod.

AUCTORES.

Josephus Langius, in *Polyanth.* V. eodem.
Laurentius Beyrlnck, in *Theatro vite huan.* V. eodem.

Hadrianus Lyræus, in *apoph.* S. Ignatii, l. I, *Apoph.* 16.

Ludovicus Granatensis, in *Locis comm.* f. 405.

Hieremias Drexelius, in *Phaet.* cap. IX. Item, in *Joseph.* cap. IX.

Joannes Buseus de *Statusibus Hominum.* V. Consiliarius.